

10. Вербенська, В. М. Стійкість банківської системи в умовах лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами (на прикладі країн Центральної Східної Європи) [Текст]: дис. ... канд. екон. наук / В. М. Вербенська. – К., 2005. – 240 с.

11. Основні показники діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/>

12. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081&cat_id=36006

References

1. Kabanov, V. G. (2010). Aktyvizacija finansovyh investycij jak skladova strategii' stabilizacii' ta rostu ekonomiky. *Finansy Ukrainy*, 5, 39–48.

2. Palyvoda, K. (2009). Kapital'ni investycii': finansovo – ekonomichna sutnist' ta formy projavu. *Bankivs'ka sprava*, 3, 46–55.

3. Pacera, M. (2009). Svitova finansova kryza ta ii' naslidky dlja bankivs'koi' systemy Ukrainy. *Visnyk nacional'nogo banku Ukrainy*, 1, 28–33.

4. Floru, Ju. P. Rol' bankiv z inozemnym kapitalom v bankivs'kij systemi Ukrainy. Available at: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Economics/1_85598.doc.htm

5. Poghosyan, T., De Haan, J. (2008). Determinants of Cross-Border Bank Acquisitions in Transition Economies: A

Latent Class Analysis. Cesifo working paper № 2372. Available at: http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/Doc-Base_Content/WP/WP-CESifo_Working_Papers/wp-cesifo-2008/wp-cesifo-2008-08/cesifo1_wp2372.pdf

6. Dzjubljuk, O., Pryjdun, L. (2009). Rozvytok bankivs'koi' systemy v umovah integracii' ekonomiky ukrainy u svi-tove gospodarstvo i liberalizacii' mizhnarodnogo ruhu kapitalu. *Svit finansiv*, 2 (15), 8–19.

7. Smovzhenko, T. S. (Ed.) (2008). Novyj etap rozvytku bankivs'koi' systemy Ukrainy: zrostantnja uchasti inozemnyh investoriv. Kyiv: UBS NBU, 231.

8. Smovzhenko, T. (2008). Upravlinnja procesom zrostantnja uchasti inozemnyh investoriv u roboti bankivs'koi' systemy Ukrainy. *Visnyk Nacional'nogo banku Ukrainy*, 1, 16–19.

9. Shpyg, F. I. (2006). Bankivs'ka konkurencija pid vplyvom inozemnogo kapitalu. *Sumy: Dilovi perspektyvy*, 288.

10. Verbens'ka, V. M. (2005). Stijkist' bankivs'koi' systemy v umovah liberalizacii' mizhnarodnoi' torgivli finansovymy poslugamy (na prykladi krajin Central'noi'ta Shidnoi' Jevropy). Kyiv, 240.

11. Osnovni pokaznyky dijal'nosti bankiv v Ukraini. Available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/>

12. Oficijnyj sajt Nacional'nogo banku Ukrainy. Available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081&cat_id=36006

*Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор Колодізев О. М.
Дата надходження рукопису 25.04.2016*

Заднепровська Ганна Ігорівна, викладач, кафедра банківської справи, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, пр. Науки, 9-а, м. Харків, Україна, 61166
E-mail: anna_zadneprovskaya@ukr.net

УДК 336.717

DOI: 10.15587/2313-8416.2016.71111

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© О. М. Колодізев, М. В. Максимова

У статті удосконалено діагностичний інструментарій фінансового контролінгу банківської діяльності, особливість якого полягає у розробці шкального вимірювання інтегральних показників пріоритетних банківських операцій і показників експрес-оцінювання. Шкали побудовано за правилом «трьох сигм». Запропонований інструментарій сприятиме формуванню обґрунтованих висновків щодо стану пріоритетних банківських операцій та банківської діяльності в цілому

Ключові слова: діагностичний інструментарій, фінансовий контролінг, шкали, правило «трьох сигм», банківська діяльність

Diagnostic tools for financial controlling of banking activities are improved in the article. Feature of the control is developing a scale measuring of integrated indicators for priority banking operations and indicators for rapid assessment. The scales built on the rule of "three sigma". The proposed tools will contribute to forming valid conclusions about the state of priority banking operations and banking activity in general

Keywords: diagnostic tools, financial controlling, scales, rule of "three sigma", banking activity

1. Вступ

Обрання вектору європейської інтеграції України як головного пріоритету зовнішньої та внутрішньої політики висуває підвищені вимоги щодо забезпечення стійкості та стабільності банківської системи. В умовах посилення конкуренції, динамізму зов-

нішнього середовища, стрімкого розвитку інформаційних технологій сучасні банки перетворюються на складні економічні системи, що сприяє значному ускладненню процесу управління банківськими установами. Все це вимагає впровадження новітніх управлінських технологій. Серед них важлива роль на-

лежить фінансовому контролінгу як системі підтримки управлінських рішень. При цьому, в рамках фінансового контролінгу особливої актуальності набуває удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності, яке передбачає розробку шкального вимірювання інтегральних показників пріоритетних банківських операцій і показників експрес-оцінювання, що сприятиме формуванню обґрунтованих висновків з оцінки пріоритетних банківських операцій та на основі цього – стану банківської діяльності в цілому.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Дослідження різних аспектів контролінгу знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: А. Дайле [1], С. Данілочкіної [2], О. Карминського [3], М. Оленева [3], О. Примака [3], С. Фалько [3], Е. Майєра [4], Р. Манна [4], М. Пушкаря [5], Х. Фольмута [6], Д. Хана [7], Н. Шульги [8].

Так, автори робіт [1–5] приділяють особливу увагу теоретичному обґрунтуванню сутності поняття «контролінг» та «фінансовий контролінг». Дослідник [1] вважає, що під контролінгом доцільно мати на увазі процес оволодіння економічною ситуацією на підприємстві. В роботі [2] зазначається, що контролінг є функціонально-відокремленим напрямом економічної роботи підприємства. Наприклад, науковці [3, 4] ототожнюють контролінг з управлінням суб'єктом господарювання. На думку Пушкаря М. С. [5], контролінг слід розглядати як концепцію ефективного управління економічним суб'єктом з метою забезпечення його сталого і тривалого існування в постійно змінюваному середовищі. В роботах [6, 7] дослідниками розглядаються різноманітні аспекти формування та застосування інструментів контролінгу, а в [8] науковцем розкриваються питання щодо особливостей впровадження контролінгу в практичну діяльність банківських установ.

Розробки вітчизняної та зарубіжної науки дозволяють зробити висновок щодо глибокого вивчення питань щодо впровадження фінансового контролінгу у практичну діяльність банківських установ. При цьому, недостатньо розробленими залишаються питання щодо розробки діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності за пріоритетними банківськими операціями.

3. Об'єкт, ціль та задачі дослідження

Об'єкт дослідження – діагностичний інструментарій фінансового контролінгу банківської діяльності.

Проведені дослідження ставили за *мету* побудувати шкали інтегральних показників та показників експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій, що є підґрунтям удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі:

– обґрунтувати доцільність використання інтервальних шкал;

– побудувати шкали інтегральних показників фінансового контролінгу та показників експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій.

4. Матеріали та методи дослідження

Удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності здійснено шляхом побудови інтервальних шкал вимірювання за правилом «трьох сигм». При цьому, особливістю побудови шкал за наявності можливої асиметрії розподілу значень аналізованих показників є необхідність розрахунку коефіцієнта коригування k . Інформаційною базою дослідження виступають дані щодо оцінки пріоритетних банківських операцій 8 банків за період 2011–2015 рр.

5. Результати досліджень щодо удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності

Найбільший внесок в математичну теорію вимірювання та шкалювання здійснили такі учені, як, В. І. Лямець [9], О. О. Недосекін [10] а також С. Стівенсона в теорію вимірювальних шкал [11]. Проблема шкалювання та пов'язані з нею питання методології постали і розроблялись у психологічних науках [12] у якості технік об'єктивізації виміру суб'єктивних образів явищ, сприйняття яких людиною здійснюється через органи почуттів і залежить від багатьох факторів, в тому числі й психічних особливостей людини [13]. Найбільший внесок в теорію шкалювання здійснили С. Клігер [14], В. Лупандін [15, 16], В. Мельников та Л. Ямпольський [17], Ю. Патругін [18], О. Сидоренко [12], С. Стівенс [11].

У теорії вимірів доводиться, що для будь-якої емпіричної системи завжди можна побудувати шкалу, і що відповідні шкальні значення будуть визначені з точністю до довільного монотонно зростаючого перетворення [14]. Шкалювання є методом моделювання явищ за допомогою числових систем і представляє собою процес побудови шкали показника за визначеними правилами [19].

Проводиться шкалювання в декілька етапів:

1) створення емпіричної системи проявів досліджуваних систем та фіксація типів відносин між ними;

2) аналіз даних, в залежності від результатів якого будується числова система, що є основою одного з типів шкал [19].

В даній роботі емпіричною системою проявів досліджуваних систем є інтегральні показники оцінки та показники експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій.

Наступний крок – вибір типу шкали. Всі шкали вимірювання поділяють на дві групи: метричні та неметричні шкали. Групу неметричних шкал представляють номінативні та порядкові [12]. Група метричних шкал складається з інтервальних шкал, які передбачають наявність певної точки відліку та введення рівності або нерівності інтервалів між елементами досліджуваного ряду, та шкал відносин, що відрізняються від попереднього типу тим, що нульова точка обирається не довільно, а вказує на повну відсутність вимірюваної властивості у об'єкта та класифікують об'єкти пропорційно ступеню виразності вимірюваної властивості [12, 15].

Оскільки інтегральні показники оцінки пріоритетних банківських операцій та показники експрес-оцінювання є метричними величинами, то шкали для

їх вимірювання мають бути метричними. До метричних шкал належать шкала інтервалів та шкала відношення. Шкала відношення застосовується, коли існує в наявності абсолютна крапка відліку.

Для показників системи фінансового контролю доцільно застосовувати інтервальну шкалу, оскільки ця шкала дає змогу здійснити вимір значень показників у відповідних проміжках, крім того дає змогу визначити величину розходження між інтенсивностями показниками, а нульова крапка відліку встановлюється довільно.

При цьому, методики побудови інтервальних шкал ґрунтуються на аксіомі нормальності. Оцінювальні показники розподілені в економіці за нормальним законом Гауса, коли крайні інтенсивності показника трапляються рідше, ніж інтенсивності, близькі до середньої величини. Здебільшого показники розподілені не за нормальним законом.

Таким чином, основними кроками побудови інтервальної шкали інтегральних показників та показників експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій будуть:

1) перевірка нормальності розподілу значень інтегральних показників і показників експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій;

2) у випадку відповідності нормальному закону розподілу побудова шкали показника за правилом „трьох сигм”, яка матиме діапазон значень $(\bar{X} - 3\sigma; \bar{X} + 3\sigma)$;

3) у випадку відхилення розподілу від нормального закону та наявності асиметрії побудова шкали здійснюється також за правилом „трьох сигм”, але за точку відліку береться або середнє арифметичне, або

мода варіаційного ряду, або його медіана [16], а також використовується коефіцієнт коригування k (1), (2), запропонований Притулою Н. І. [20].

У випадку правобічної асиметрії використовується коефіцієнт корегування, розрахований за формулою 1, а у випадку лівобічної – (2).

$$k = \frac{M - Mo}{M \cdot n}, \quad (1)$$

де M – медіана розподілу; Mo – мода розподілу; n – кількість ділень шкали, розташованих праворуч і ліворуч від медіани.

$$k = \frac{Mo - M}{Mo \cdot n}. \quad (2)$$

З урахуванням коефіцієнта коригування діапазон значень шкали при правобічній асиметрії становитиме $(\bar{X} - 3\sigma k; \bar{X} + 3\sigma(k+1))$, у випадку лівобічної асиметрії – $(\bar{X} - 3\sigma(k+1); \bar{X} + 3\sigma k)$ [20].

Таким чином, з метою вирішення завдання шкального вимірювання показників оцінки стану банківської діяльності за пріоритетними банківськими операціями розраховано інтегральні показники оцінки пріоритетних банківських операцій 8 банків за період 2011–2015 рр. та показники експрес-оцінювання. Для перевірки значень показників на відповідність нормальному закону розподілу та суттєвості асиметрії у випадку її наявності були розраховані основні параметри розподілу показників оцінки пріоритетних банківських операцій, а саме: середнє арифметичне, середнє квадратичне відхилення, мода, медіана, відносний показник асиметрії, коефіцієнт асиметрії (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні характеристики оцінки пріоритетних банківських операцій

Показник	Середнє арифметичне	Медіана	Мода	Середнє квадрат. відхилення	Відносн. п-к асиметрії	К-т асиметрії
Інтегральний показник оцінки кредитних операцій	0,2835	0,2596	0,2089	0,1423	0,73375	0,5240
Інтегральний показник оцінки операцій із залучення коштів	0,2231	0,2191	0,2191	0,115	0,1104	0,035
Інтегральний показник оцінки операцій з РКО	0,3358	0,3123	0,1748	0,1871	0,9704	0,8607
Інтегральний показник оцінки операцій з цінними паперами	0,1199	0,0836	0,0731	0,1446	3,0215	0,3239
Інтегральний показник оцінки валютних операцій	0,4142	0,3670	0,3108	0,1979	0,6933	0,5224
Розмір кред. вкладень на 1 грн капіталу	8,6356	7,8270	6,9398	4,5443	1,0442	0,3732
Коефіцієнт активності залучення коштів	0,8737	0,9029	0,9153	0,0957	-2,4933	-0,4347
Частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку	0,0556	0,0566	0,0747	0,0304	-1,0809	-0,6275
Частка доходів від продажу цінних паперів в торговому портфелі в загальному доході	0,0009	-0,0022	-0,002	0,0225	0,9295	0,0350
Частка валютних активів в загальних активах	0,5014	0,5161	0,6185	0,1549	-0,1374	-0,7562

Як видно з результатів розрахунків, представлених в табл. 1, показники оцінки пріоритетних банківських операцій не розподілені симетрично, оскільки відомо, що у випадку симетричного розподілу значення моди, медіани та середнього мають співпадати [21]. Відносний показник асиметрії дозволяє оцінити бік асиметричності. Якщо відносний показ-

ник асиметрії додатний, то асиметрія є правобічною, якщо від'ємний – то лівобічною. У випадку, коли розподіл є симетричним, відносний показник асиметрії дорівнює нулю [21]. Характер асиметрії добре простежується при побудові графіку розподілу частот показників оцінки пріоритетних банківських операцій, із прямою нормального розподілу (рис. 1).

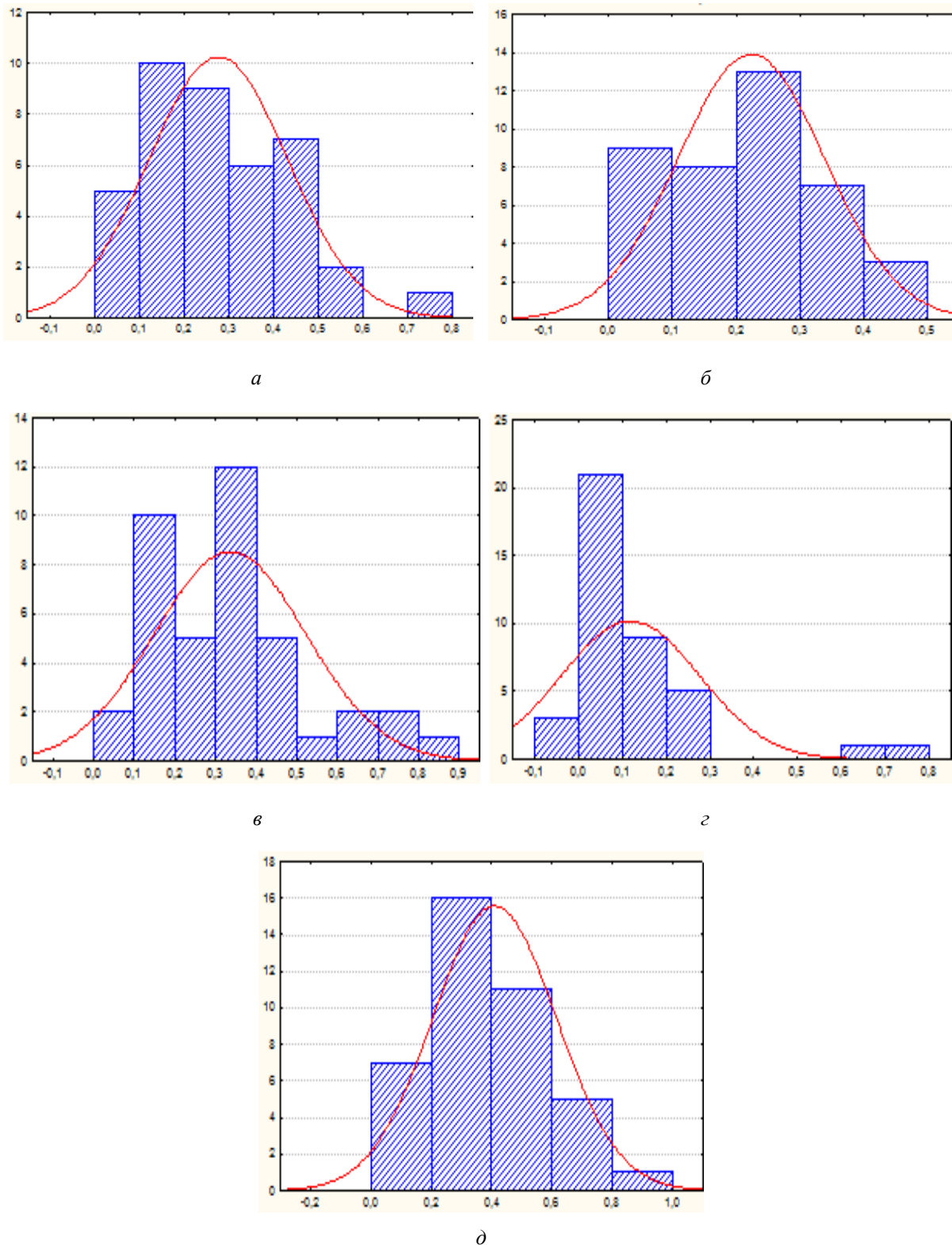
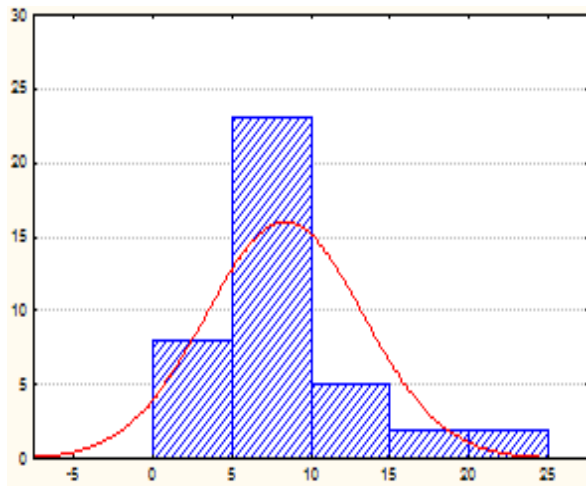
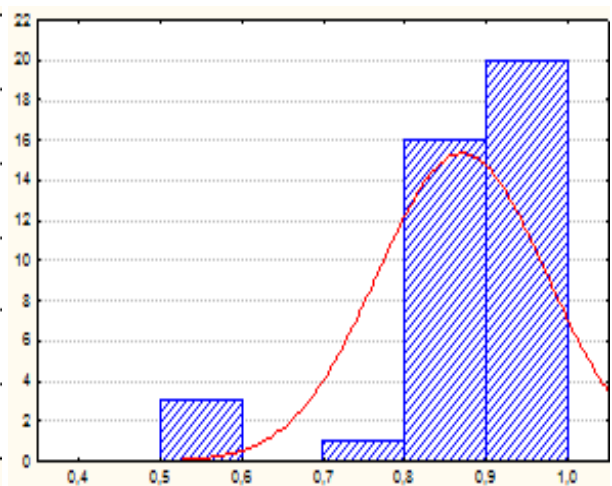

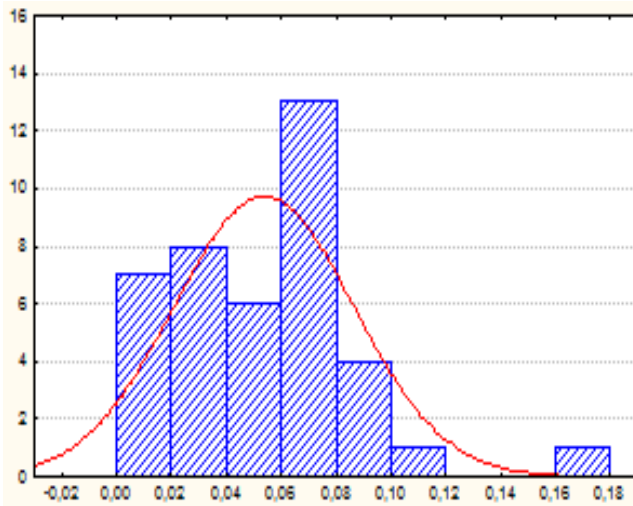
Рис. 1. Гістограми розподілу інтегральних показників оцінювання пріоритетних банківських операцій: а – кредитних операцій; б – операцій із залучення коштів; в – операцій з розрахунково-касового обслуговування; г – операцій з цінними паперами; д – валютних операцій

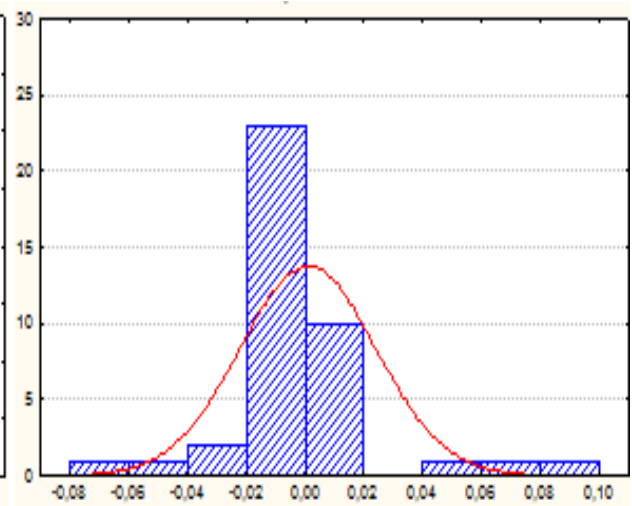
a

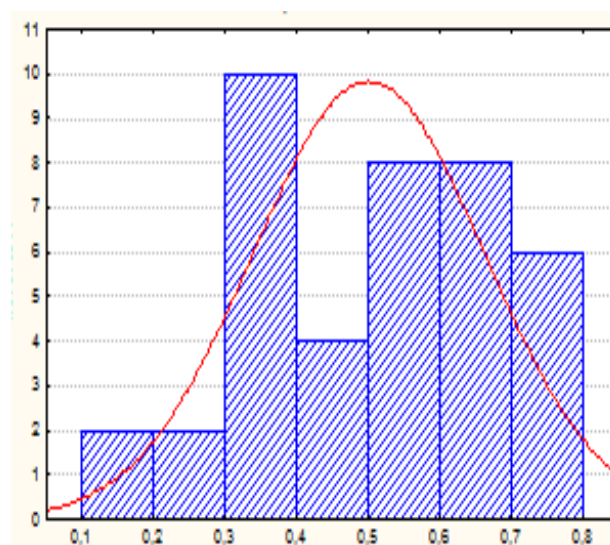
б

в

г

д

Рис. 2. Гістограми розподілу експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій: *a* – розмір кредитних вкладень на 1 грн. капіталу; *б* – коефіцієнт активності залучення коштів; *в* – частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку; *г* – частка доходів від продажу цінних паперів в торговому портфелі в загальному доході; *д* – частка валютних активів в загальних доходах банку

За даними табл. 1 та рис. 2 видно, що три з десяти показників оцінки стану банківської діяльності розподілені із лівобічною асиметрією. Це коефіцієнт активності залучення коштів, частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку та частка валютних активів в загальних активах.

Однак, ані відносний показник, ані графічне представлення кривих розподілу не дозволяють оцінити суттєвість асиметрії. Саме з цією метою був розрахований коефіцієнт асиметрії (формула 3).

$$A_3 = \frac{M_3}{\sigma^3}, \quad (3)$$

де A_3 – коефіцієнт асиметрії; M_3 – центральний момент розподілу третього порядку; σ^3 – середнє квадратичне відхилення у третьому ступені.

Коефіцієнт асиметрії вважається більш точним індикатором асиметрії і використовується частіше, ніж відносний показник асиметрії. Правило свідчить, якщо коефіцієнт перевищує за модулем 0,5, то слід асиметрію вважати значною, а якщо ні, то асиметрією розподілу можна знехтувати [22].

Так, отримані дані свідчать про те, що асиметрія розподілу значень інтегральних показників, які характеризують операції з залучення коштів та з цінними паперами, а також розмір кредитних вкладень на 1 грн. капіталу, коефіцієнт активності залучення коштів та частка доходів від продажу цінних паперів в торговому портфелі в загальному доході є незначною, тому що коефіцієнт асиметрії перелічених показників за модулем менше ніж 0,5, тобто асиметрію розподілу даних показників можна не враховувати при шкалюванні.

Важливим етапом побудови шкал є вибір точки відліку вимірювання шкали – критерію усереднення індивідуальних значень показників. Ним мо-

же бути мода, медіана або середнє арифметичне значення [16].

Якщо розподіл значень показників близький до нормального, то таким критерієм може бути середнє арифметичне.

При асиметричному розподілі інтенсивностей показників найбільш інформативною є медіана, що представлено на рис. 3. [12, 16].

Як видно з рис. 3, ґрунтуючись на невідповідності значень моди, медіани та середнього значення при наявності асиметрії у розподілі інтенсивностей показника при побудові інтервальної шкали більш доцільно використовувати медіану замість середнього значення.

При правобічній асиметрії інтенсивності ліворуч від медіани розташовані щільніше один до одного на значення S , а праворуч – відстань між ними збільшується (рис. 3.). При лівобічній асиметрії має місце зворотнє.

При побудові інтервальної шкали за правилом «трьох сигм» при правобічній асиметрії шкала має діапазон значень $(M-2\sigma k; M+2\sigma(k+1))$, при лівобічній асиметрії – $(M-2\sigma(k+1); M+2\sigma k)$. На рис. 4 зображено приклад шкали при правобічній асиметрії.

Автором встановлено, що половина показників розподілена асиметрично, то відповідно до методики побудови шкал, описаної вище, слід розрахувати коефіцієнти корегування (табл. 2).

Таким чином, в результаті проведення процедури шкалювання на основі правила «трьох сигм» при право- та лівобічній асиметрії розподілу, отримано інтервали значень шкали показників, які наведено в табл. 3.

Отже, у табл. 3 показано порядок розрахунку інтервалів, які стали підґрунтям для визначення шкал та рівнів показників оцінки пріоритетних банківських операцій (табл. 4).

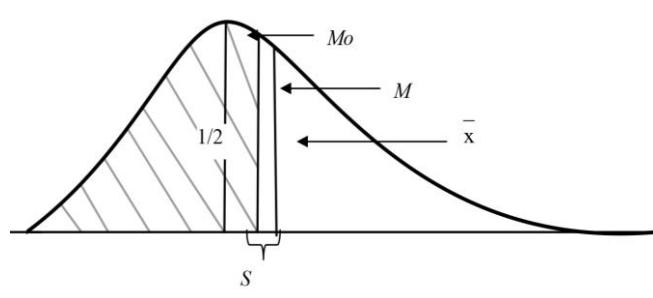

Рис. 3. Правобічна асиметрія розподілу з модою, медіаною й середнім значенням показників

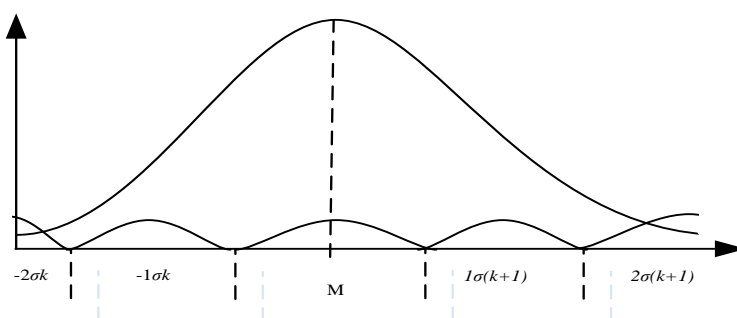

Рис. 4. Побудова шкали при правобічній асиметрії

Таблиця 2

Результати розрахунку коефіцієнта коригування

Коефіцієнт коригування	Показники оцінки пріоритетних банківських операцій				
	Інтегральний показник кредитних операцій	Інтегральний показник операцій з РКО	Інтегральний показник валютних операцій	Частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку	Частка валютних активів в загальних активах банку
	0,1301	0,2936	0,1020	0,1610	0,1104

Таблиця 3

Інтервали значень шкали показників при право- та лівобічній асиметрії

Показник	Порядок розрахунку		
Значення шкали показників при правобічній асиметрії			
Інтегральний показник оцінки кредитних операцій	$[0; M-3\sigma k]$	$(M-3\sigma k; M+3\sigma(k+1))$	$(M+3\sigma(k+1); 1]$
Інтегральний показник оцінки операцій з РКО	$[0; M-\sigma k]$	$(M-\sigma k; M+\sigma(k+1))$	$(M+\sigma(k+1); 1]$
Інтегральний показник оцінки валютних операцій	$[0; M-2\sigma k]$	$(M-2\sigma k; M+2\sigma(k+1))$	$(M+2\sigma(k+1); 1]$
Значення шкали показників лівобічній асиметрії			
Частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку (показник експрес-оцінювання операцій з розрахунково-касового обслуговування)	$[0; M-\sigma(k+1)]$	$(M-\sigma(k+1); M+\sigma k]$	$(M+\sigma k; 1]$
Частка валютних активів в загальних активах (показник експрес-оцінювання валютних операцій)	$[0; M-\sigma(k+1)]$	$(M-\sigma(k+1); M+\sigma k]$	$(M+\sigma k; 1]$

Таблиця 4

Шкали та рівні показників оцінки стану банківської діяльності

Показники стану банківської діяльності за пріоритетними банківськими операціями	Рівні стану банківської діяльності		
	низький	середній	високий
Інтегральний показник оцінки операцій із залучення коштів	$[0; 0,1081]$	$(0,1081; 0,3381]$	$(0,3381; 1]$
Інтегральний показник оцінки операцій з цінними паперами	$[0; 0,1199]$	$(0,1199; 0,2645]$	$(0,2645; 1]$
Розмір кредитних вкладень на 1 грн капіталу (показник експрес-оцінювання кредитних операцій)	$[0; 4,0913]$	$(4,0913; 13,18]$	$(13,18; +\infty)$
Коефіцієнт активності залучення коштів (показник експрес-оцінювання операцій із залучення коштів)	$[0; 0,7780]$	$(0,7780; 0,9694]$	$(0,9694; 1]$
Частка доходів від продажу цінних паперів у торговому портфелі в загальному доході (показник експрес-оцінювання операцій з цінними паперами)	$[0; 0,00099]$	$(0,00099; 0,0235]$	$(0,0235; 1]$
Значення шкали показників оцінки стану банківської діяльності при правобічній асиметрії			
Інтегральний показник оцінки кредитних операцій	$[0; 0,2040]$	$(0,2040; 0,7422]$	$(0,7422; 1]$
Інтегральний показник оцінки операцій з РКО	$[0; 0,2574]$	$(0,2574; 0,5544]$	$(0,5544; 1]$
Інтегральний показник оцінки валютних операцій	$[0; 0,3266]$	$(0,3266; 0,8031]$	$(0,8031; 1]$
Значення шкали показників оцінки стану банківської діяльності при лівобічній асиметрії			
Частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку (показник експрес-оцінювання операцій з розрахунково-касового обслуговування)	$[0; 0,0213]$	$(0,0213; 0,0615]$	$(0,0615; 1]$
Частка валютних активів у загальних активах (показник експрес-оцінювання валютних операцій)	$[0; 0,3441]$	$(0,3441; 0,5332]$	$(0,5332; 1]$

6. Обговорення результатів досліджень щодо удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності

Таким чином, розроблені шкали та рівні показників оцінки пріоритетних банківських операцій (табл. 4) є складовою діагностичного інструментарію фінансового контролінгу. Враховуючи значення отриманих шкал можна зробити більш ґрунтовні висновки щодо стану пріоритетних банківських операцій.

Аналізуючи інтегральний показник оцінки кредитних операцій, видно, що 52,5 % всіх показників за період 2011–2015 рр. мають середній рівень. Однак, достатньо високий відсоток (40 %) показників розподілені в межах низького рівня, що підтверджує необхідність застосування певних заходів з метою підвищення якості здійснення кредитних операцій банків.

Також, в межах запропонованої процедури формування показників експрес-оцінювання, виділено показник розміру кредитних вкладень на 1 грн. капіталу. Аналіз розподілу значень цього показника також характеризується переважно середнім рівнем оцінки кредитних операцій, оскільки частка складає 75 % від загальної кількості.

Аналіз операцій банку з залучення позичених і залучених коштів можна здійснювати також з використанням двох показників – інтегрального показника оцінки операцій з залучення коштів та коефіцієнта активності залучення коштів. Так, 22,5 % та 10 % відповідно за показниками сконцентровано в межах низького рівня, 62,5 % та 90 % – в межах середнього рівня та 15 % значень інтегрального показника оцінки операцій з залучення коштів розташовано в межах високого рівня.

Розподіл значень інтегрального показника оцінки операцій з розрахунково-касового обслуговування представлено наступним чином: 40 % показників описують низький рівень, 47,5 % – середній та 12,5 % характеризують високий рівень оцінки.

При цьому, значення показника експрес-оцінювання операцій з розрахунково-касового обслуговування характеризується наступними значеннями: 17,5 % показників описують низький рівень здійснення розрахунково-касових операцій, 37,5 % та 45 % відповідно представляють середній та високий рівні показників оцінки операцій з РКО.

Аналіз розподілу частки інтегрального показника та показника-репрезентанта операцій з цінними паперами для експрес-оцінювання підтверджують достатньо низький рівень розвитку цього напрямку банківської діяльності в досліджуваних банках. Оскільки 72,5 та 52,5 % всіх показників сконцентровано в межах низького рівня оцінки.

І останнім пріоритетним напрямом банківської діяльності обрано валютні операції. Оцінку стану валютних операцій запропоновано здійснювати з використанням інтегрального показника або за показником експрес-оцінювання (частка валютних активів в загальних активах). Так, інтегральні показники розподілені 40 %, 57,5 % та 2,5 % відповідно за рівнями, а частка валютних активів в загальних активах має наступний розподіл – 17,5 % (низький), 42,5 % (середній) та 40 % (високий).

Таким чином, порівняння інтегральних показників та показників експрес-оцінювання пріоритетних банківських операцій за побудованими шкалами надасть змогу, по-перше, виявити загальні тенденції в розвитку пріоритетних банківських операцій, по-друге, сформулювати певні рекомендації керівництву банків щодо покращення якості їх здійснення, що й обумовить подальші дослідження.

7. Висновки

Проведене дослідження надало можливість зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що інтегральні показники оцінки пріоритетних банківських операцій та показники експрес-оцінювання є метричними величинами, тому шкали для їх вимірювання мають бути метричними, а саме – інтервальними, оскільки надають змогу здійснити вимір значень показників у відповідних проміжках.

2. З метою удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності застосовано метод шкалювання за правилом «трьох сигм». Визначено, що інтегральні показники оцінки пріоритетних банківських операцій та показники експрес-оцінювання розподілені за трьома якісними рівнями: високим, середнім і низьким.

3. Виявлено, що інтегральні показники, які характеризують операції з залучення коштів та з цінними паперами, а також розмір кредитних вкладень на 1 грн. капіталу, коефіцієнт активності залучення коштів та частка доходів від продажу цінних паперів в торговому портфелі в загальному доході мають симетричний розподіл.

Із правобічною асиметрією розподілені інтегральні показники за кредитними, валютними операціями та операціями з РКО. В свою чергу, показники частки комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку (показник експрес-оцінювання операцій з розрахунково-касового обслуговування) та частки валютних активів у загальних активах (показник експрес-оцінювання валютних операцій) мають лівобічну асиметрію розподілу. Побудовані шкали сприяють формуванню обґрунтованих висновків щодо стану пріоритетних банківських операцій та стану банківської діяльності в цілому.

Література

1. Дайле, А. Практика контролінга [Текст]: монографія / А. Дайле. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 336 с.
2. Ананькина, Е. А. Контролинг как инструмент управления предприятием [Текст]: монографія / Е. А. Ананькина, С. В. Данилочкин, Н. Г. Данилочкина и др.; под ред. Н. Г. Данилочкиной. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 279 с.
3. Карминский, А. М. Контролинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях [Текст]: монографія / А. М. Карминский, Н. И. Оленев, А. Г. Примак, С. Г. Фалько. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 256 с.
4. Манн, Р. Контролинг для начинающих. Система управления прибылью [Текст]: монографія / Р. Манн, Э. Майер; пер. с нем. Ю. Г. Жукова; под ред. В. Б. Ивашкевича. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 304 с.

5. Пушкар, М. С. Контролінг [Текст]: монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль: ТАНГ, 1997. – 146 с.
6. Фольмут, Х. Й. Инструменты контроллинга от А до Я [Текст]: монографія / Х. Й. Фольмут; под ред. М. Л. Лукашевича, Е. Н. Тихоненковой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 288 с.
7. Хан, Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга [Текст] / Д. Хан; под ред. А. А. Турчака, Л. Г. Головача, М. Л. Лукашевича. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
8. Шульга, Н. П. Банківський контролінг: теорія, методологія, практика [Текст] / Н. П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 326 с.
9. Лямец, В. І. Системний аналіз. Вступний курс [Текст] / В. І. Лямец, А. Д. Тевяшев. – 2-е вид., пер. та доп. – Харків: ХНУРЕ, 2004. – 448 с.
10. Недосекин, А. О. Простейшая комплексная оценка финансового состояния предприятия на основе нечетко-множественного подхода [Электронный ресурс] / А. О. Недосекин, О. Б. Максимов // Режим доступа: <http://www.vmggroup.ru/publications/public6.html>
11. Стивенс, С. Математика, измерение и психофизика [Текст] / С. Стивенс // Экспериментальная психология. – 1960. – Т. 1. – С. 19–89.
12. Сидоренко, Е. В. Методы математической обработки в психологии [Текст] / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2003. – 349 с.
13. Леонов, Ю. П. Теория статистических решений и психофизика [Текст]: монографія / Ю. П. Леонов. – М.: Наука, 1977. – 227 с.
14. Клигер, С. А. Шкалирование при сборе и анализе социологической информации [Текст] / С. А. Клигер, М. С. Косолапов, Ю. Н. Толстова. – М.: Наука, 1978. – 112 с.
15. Лупандин, В. И. Психофизическое шкалирование [Текст] / В. И. Лупандин. – Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1989. – 238 с.
16. Лупандин, В. И. Субъективные шкалы пространства и времени [Текст] / В. И. Лупандин. – Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1991. – 124 с.
17. Мельников, В. М. Введение в экспериментальную психологию личности [Текст]: учеб. пособ. / В. М. Мельников, Л. Г. Ямпольский. – М.: Просвещение, 1985. – 319 с.
18. Патругин, Ю. А. Балльное шкалирование признаков [Текст] / Ю. А. Патругин // Экономика и математические методы. – 1970. – Т. VI, Вып. 6. – С. 887–893.
19. Бурлачук, Л. Ф. Словарь – справочник по психодиагностике [Текст] / Л. Ф. Бурлачук. – 2-е изд., перер. и доп. – СПб.; М.; Х.; Минск: Питер, 2006. – 519 с.
20. Притула, Н. І. Кредитно-рейтингова оцінка як інструмент ринку цінних паперів [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук / Н. І. Притула. – Суми, 2008. – 20 с.
21. Башина, О. Э. Общая теория статистики. Статистическая методология в изучении коммерческой деятельности [Текст]: учебник / О. Э. Башина, А. А. Спиринов, В. Т. Бабуринов, И. А. Ионсен. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 440 с.
22. Шмойлова, Р. А. Теория статистики [Текст]: учебник / Р. А. Шмойлова, В. Г. Минашкин, Н. А. Садовникова, Е. Б. Шувалова. – 4-е изд., доп. и перер. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 656 с.

References

1. Dajle, A. (2005). Praktika kontrollinga. Moscow: Finansy i statistika, 336.
2. Anan'kina, E. A., Danilochkin, S. V., Danilochkina, N. G. et al; Danilochkina, N. G. (Ed.) (2003). Kontroling kak instrument upravlenija predpriatiem. Moscow: JuNITI-DANA, 279.
3. Karminskij, A. M., Olenev, N. I., Primak, A. G., Fal'ko, S. G. (2003). Kontrolling v biznese. Metodologicheskie i prakticheskie osnovy postroenija kontrollinga v organizacijah. Moscow: Finansy i statistika, 256.
4. Mann, R., Majer, E.; Ivashkevich, V. B. (Ed.) (2004). Kontroling dlja nachinajushhh. Sistema upravlenija pribyl'ju. Moscow: Finansy i statistika, 304.
5. Pushkar, M. S. (1997). Kontroling. Ternopil': TANG, 146.
6. Fol'mut, H. J.; Lukashevich, M. L., Tihonenkova, E. N. (Eds.) (2003). Instrumenty kontrollinga ot A do Ja. Moscow: Finansy i statistika, 288.
7. Han, D.; Turchak, A. A., Golovach, L. G., Lukashevich, M. L. (Eds.) (1997). Planirovanie i kontrol': koncepcija kontrollinga. Moscow: Finansy i statistika, 800.
8. Shul'ga, N. P. (2004). Bankiv's'kyj kontroling: teorija, metodologija, praktyka. Kyiv: Kyi'v. nac.. torg.- ekon. un-t, 326.
9. Ljamec', V. I., Tevjashev, A. D. (2004). Systemnyj analiz. Vstupnyj kurs. Kharkiv: HNURE, 448.
10. Nedosekin, A. O., Maksimov, O. B. Prostejshaja kompleksnaja ocenka finansovogo sostojanija predpriatija na osnove nechetko-mnozhestvennogo podhoda. Available at: <http://www.vmggroup.ru/publications/public6.html>
11. Stiven, S. (1960). Matematika, izmerenie i psihofizika. Jeksperimental'naja psihologija, 1, 19–89.
12. Sidorenko, E. V. (2003). Metody matematicheskoy obrabotki v psihologii. Sankt-Peterburg: Rech', 349.
13. Leonov, Ju. P. (1977). Teorija statisticheskikh reshenij i psihofizika. Moscow: Nauka, 227.
14. Kliger, S. A., Kosolapov, M. S., Tolstova, Ju. N. (1978). Shkalirovanie pri sbore i analize sociologicheskoy informacii. Moscow: Nauka, 112.
15. Lupandin, V. I. (1989). Psihofizicheskoe shkalirovanie. Sverdlovsk: Izd-vo Ural'skogo un-ta, 238.
16. Lupandin, V. I. (1991). Sub'ektivnye shkaly prostanstva i vremeni. Sverdlovsk: Izd-vo Ural'skogo un-ta, 124.
17. Mel'nikov, V. M., Jampol'skij, L. G. (1985). Vvedenie v jeksperimental'nuju psihologiju lichnosti. Moscow: Prosveshhenie, 319.
18. Patrugin, Ju. A. (1970). Ball'noe shkalirovanie priznakov. Jekonomika i matematicheskie metody, VI (6), 887–893.
19. Burlachuk, L. F. (2006). Slovar' – spravochnik po psihodiagnostike. Sankt-Peterburg; Moscow; Kharkiv; Minsk: Piter, 519.
20. Pritula, N. I. (2008). Kreditno-rejtingova ocinka jak instrument rinku cinnih paperiv. Sumi, 20.
21. Bashina, O. Je., Spirin, A. A., Baburin, V. T., Ionsen, I. A. (2003). Obshhaja teorija statistiki. Statisticheskaja metodologija v izuchenii kommercheskoj dejatel'nosti. Moscow: Finansy i statistika, 440.
22. Shmojlva, R. A., Minashkin, V. G., Sadovnikova, N. A., Shuvalova, E. B. (2004). Teorija statistiki. Moscow: Finansy i statistika, 656.

Дата надходження рукопису 10.05.2016

Колодізев Олег Миколайович, доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України, завідувач кафедру, кафедра банківської справи, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, пр. Науки, 9-а, м. Харків, Україна, 61166

Максімова Марина Валеріївна, кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра банківської справи, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, пр. Науки, 9-а, м. Харків, Україна, 61166

E-mail: maximovamv@ukr.net